

İSRAİLOĞULLARI'NIN "ALTIN BUZAĞI"SI VE "KIZIL İNEK"İ

Kadir Albayrak
Yrd. Doç. Dr. , Çukurova Ü. İlahiyat F.
kalbayrak@cu.edu.tr

Üç ilahî din olarak kabul edilen Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet arasında ortak ve farklı yönlerin bulunduğu bilinmektedir. Kronolojik olarak bakıldığında ortak kıssa ve/ya metinlerin ilk öncekinden kaynaklanmış olması muhtemeldir. Özellikle Eski Ahit ile Kur'an'da birçok kişi, olay ve hükümler arasında benzerlikler görülmekte, ortak motifler dikkat çekmektedir. İslam'ın ilk dönemlerinden bu yana söz konusu ortak motiflerin kaynağının Yahudi Kutsal Kitabı olduğuna ilişkin iddialara rastlanmaktadır. Acaba gerçekten böyle mi? Bu bağlamda hem Tevrat'ta hem de Kur'an'da, Hz. Musa ve Hz. Harun'la ilgili olarak zikredilen "Altın Buzağı" ve "Kızıl İnek" kıssaları incelendiğinde özde aynı olan iki kutsal kitabın yaklaşımının bazı ayrıntılarda farklılaştığı görülmektedir. Bu ayrıntıların önemli olup olmadığı ilgili bilim dallarınca araştırıldıktan sonra ortaya çıkacaktır. Bizim buradaki yaklaşımımız fenomenolojik olmuştur.

Giriş

Eski Ahit'te ve Kur'an'da geçen bazı kıssa ve rivayetler arasında birçok benzerlik ve farklılıkların bulunduğu malumdur. İlahi dinlerin ilki olan Yahudilik ile sonuncusu İslam arasında görülen bu olgu, her iki inanç sisteminin de aynı kökten geldiğine işaret ettiği gibi, zaman zaman, kronolojik olarak sonradan gelmiş olanın öncekinden bazı şeyler almış olabileceği düşüncesinin doğmasına da sebep olmaktadır. Bu anlamda Kur'an'daki, Kitab-ı Mukaddes'le ilişkili görülen materyalin Yahudi ve Hıristiyan çevrelerinden adapte edilmiş olduğu fikri tarih boyunca ve özellikle Ortaçağ'da kabul görmüş olduğu gibi günümüzde de birçok Batılı oryantalist tarafından dile getirilmektedir. 19. yüzyılda yaşayan kimi oryantalistler, ortaçağ kaynaklarından aldıkları miras doğrultusunda bu konuda çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Öte yandan batıda yaygınlaşan ve metod açısından Kitab-ı Mukaddes kritikçilerinin yöntemleriyle örtüşen Kur'an'a yönelik bu tenkit teşebbüsleri, İslam aleminde de etkisini göstermiştir (bk. Gündüz, 1998). Esasen İslam Dini, ehl-i kitap kavramıyla birinci anlayışı; yani aynı kökten geldiklerini kabul etmekte, bunun doğal bir sonucu olarak da Eski Ahit'teki geçen metinleri *tashih ederek tasvip etmektedir*.

Belki de Kur'an, Tevrat'ta zikredilen ve adeta birer efsaneye dönüşen kıssaların hakikatlerini ve hikmetlerini aktarmakla yetinmektedir. Gerçekten de Yahudilik'te bazen efsaneye dönüşmüş veya efsaneden dönüşmüş bazı inançlar bulunmaktadır. Bu inançları Yahudilerin siyasi hedeflerinden bağımsız bir şekilde anlamak tarihsel açıdan zor görünmektedir. Mesela Allah'ın İsrailoğulları'nı ırka dayalı olarak seçilmiş bir kavim kabul ettiği inancı, Arz-ı Mev'ud anlayışı veya

Tanrı'nın İsrailoğulları'na vaadettiği toprak ve soyu Davud'a giden kurtarıcı Mesih düşüncesi, özde dinî olmakla birlikte aynı zamanda siyasi mesajlar da içermektedir. Kurtarıcı Mesih'in birinci görevi İsrailoğulları'nı Davud ve Süleyman zamanındaki gücüne tekrar erdirmek, Süleyman Mabedi'ni yeniden inşa etmektir (M.H., 1997: 81).

B. Adam "Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü" adlı makalesinde metodolojik olarak şu tespiti yapmaktadır: "Tevrat, İncil ve Kur'an, esas yapıları itibariyle, vahiy ürünü metinlerdir. Bu bakımdan bu metinler, oranları değişik olmakla birlikte, birbirini açıklayıcı konumdadırlar. Bir Yahudi için Tevrat'ın anlaşılmasında Kur'an'ın ve İncillerin rolü olduğu gibi, bir Müslüman için de Kur'an'ın anlaşılmasında Tevrat'ın ve kısmen İncillerin rolünün bulunduğu tamamen reddedilecek bir husus değildir" (Adam, 1996: 167).

Bu bağlamda bizim bu çalışmamızda üzerinde duracağımız konu "Tevrat'ın Anlaşılmasında Kur'an'ın Rolü" olarak düşünülebilir. Bilindiği gibi Eski Ahit ile Kur'an arasında bazı hükümlerde ortak noktalar bulunmaktadır. "Cana can, göze göz, dişe diş, buruna burun, kulağa kulak" (bk. Maide: 45; Levililer: 24:19-21), "İsrailoğulları'nın yeryüzünde iki defa fesat çıkaracakları" hükmü (Bk. İsrâ: 4; Levililer: 26. Bap), "Altın Buzağı" (Bk. Tâhâ: 83-97; Çıkış: 32: 1-35) ile Kur'an'daki Bakara suresine de adını veren "Kızıl İnek" (Bk. Bakara: 67-76; Sayılar: 19: 1-10) kıssaları bu ortak metinlerden bir kaçıdır¹.

Örneğin, Altın Buzağı miti Yahudi geleneğinde önemli bir hadise olarak görülmektedir. Esasen Orta ve Yakın Doğu'da, Hindistan, Mısır ve Anadolu'da inek, boğa, öküz ve buzağı gibi hayvanlara tapınıldığına ilişkin örnekler eskiden beri bilinmektedir (Browning, 1996: 56). Eski Mısır'da boğaların başlangıçta tahıl tanrısı Osiris'in bedenleşmiş şekilleri veya çoban bir halkın taptığı kutsal sığırların soyundan geldiğine inanılmıştır. Mısırlıların ineğe karşı duydukları büyük saygı çok ilerlemiş bir seviyeydi. İsis ineği, Osiris ise boğayı temsil ediyordu. Bunlar toplumların çobancılık aşamasının bir sonucu olarak yorumlanmaktadır (Bk. Frazer, 1992: 43-47, 61-65). Birçok Hıristiyan yazar, Philo ve ilk dönem Kilise Babaları'nın görüşlerine uyarak İsrailoğulları'nın Altın Buzağı'ya tapınmayı Mısırlıların'dan öğrendiklerini kabul etmişlerdir. Ancak son dönem yazarları bunu Yahudi bir kökene bağlamaya eğilim göstermektedirler. Buna göre o dönemde İsrailoğulları'nın içinde buldukları şartlar, tarım toplumunun özellikleri ve boğanın güç ve enerjinin sembolü olması gibi hususlar bu tapınmaya zemin hazırlamıştır (Bk. Driscoll, <http:///>) denilmektedir.

Olaya fenomenolojik açıdan yaklaşan Moojan Momen ise Altın Buzağı'yı ihanetin bir sembolü olarak görmektedir. Ona göre Budizm'de Devadatta'nın, Yahudilik'te Harun'un, Hıristiyanlık'ta Yahuda İşkariyot'un, İslam'da Abdullah b.

¹ "Altın Buzağı" ve "Kızıl İnek" için Kur'an-ı Kerim'de "icl" ve "bakaratün safra" tabirleri geçmektedir. Biz İngilizce Eski Ahit metinlerindeki "The Golden Calf" ve "The Red Heifer"ın karşılığı olan "Altın Buzağı" ve "Kızıl İnek" tabirlerini kullandık.

Ubey'in önderliğindeki münafıkların durumu birbiriyle aynıdır ve bunlar asıl din kurucusuna veya peygambere ihanetin sembolleridir (Momen, 1999: 312).

Bu kapsamda biz makalemizde, Tevrat ve Kur'an'da zikri geçen ve her ikisi de İsrailoğulları ve onların iki kardeş peygamberi Musa ve Harun'la ilgili iki kıssayı değerlendirmek istiyoruz.

Tevrat'ta ve Kur'an'da bulunan iki hikaye/kıssa birçok noktalarda benzerlik göstermektedir. Ancak bu iki hikaye ayrıntılara girildikçe aynı zamanda derin farklılıklar da içermektedir. Kur'an'da geçen bu ve benzeri hikayelerin, aslında Tevrat'tan aktarma olduğu iddialarına bazen rastlanmaktadır (Bk. Gündüz, 1998). Ne var ki bilimsel bir mantık ve yöntemle olaya yaklaşıldığında Kur'an'ın anlatımının orijinalliyini görmemek mümkün değildir. Kur'an'ın anlatımının bir çalıntı (!) olmadığını daha iyi anlamak için her iki kitapta geçen "İsrailoğulları'nın Altın Buzağısı" kıssasının ayrıntılarına bir göz atmak yeterli olacaktır kanaatindeyiz. Buna göre tarihî rivayetler Musa ve Harun zamanında yaşayan İsrailoğulları'nın "Altın Buzağı"ya tapındıklarını haber vermektedir.

a) Eski Ahit'te Geçen Şekliyle Altın Buzağı Kıssası

Eski Ahit'in Çıkış bölümündeki bu hikayenin tamamı şöyledir:

"Ve dağdan inmek için Musa'nın geciktiğini kavim görünce, kavim Harun'un yanına toplandı ve ona dediler: Kalk bizim için ilah yap, önümüzden gitsinler, çünkü Musa'ya, bizi Mısır'dan çıkaran bu adama ne oldu bilmiyoruz. Ve Harun onlara dedi: Karılarınızın, oğullarınızın ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri kırıp çıkarın ve onları bana getirin. Ve bütün kavim kendi kulaklarındaki altın küpeleri kırıp çıkardılar ve onları Harun'a getirdiler. Ve onu ellerinden aldı ve oymacı aletiyle ona biçim verdi ve onu dökme bir buzağı yaptı; ve dediler: Ey İsrail, seni Mısır diyarından çıkaran ilahların bunlardır. Ve Harun onu gördü ve onun önüne bir mezbah yaptı ve Harun ilan edip dedi: yarın Rabbe bayramdır. Ve ertesi gün erken kalktılar ve yakılan takdimeleri arz ettiler ve selamet takdimelerini getirdiler ve kavim yemek ve içmek için oturdular ve oynamak için kalktılar. Ve Rab Musa'ya dedi: Git, aşağı in; çünkü Mısır diyarından çıkardığın kavmin bozuldu; onlara emrettiğim yoldan çabuk saptılar; kendileri için dökme bir buzağı yaptılar ve ona secde kıldılar ve ona kurban kestiler ve dediler: Ey İsrail seni Mısır diyarından çıkaran ilahların bunlardır. Ve Rab Musa'ya dedi: Bu kavmi gördüm ve işte sert enseli bir kavimdir; ve şimdi beni bırak, onlara karşı öfkem alevlensin ve onları telef edeyim ve seni büyük millet edeceğim. Ve Musa Allah'ı Rabbe yalvarıp dedi: Ya Rab Mısır diyarından büyük kuvvetle ve kudretli elle çıkardığın kavmine karşı niçin öfken alevleniyor? Mısırlılar: Onları kötülük için, dağlarda öldürmek için ve onları yeryüzünden yok etmek için çıkardı, diye niçin söylesinler? Kızgın öfkenden dön ve kavmine karşı bu kötülüğe nadim ol. Kulların İbrahim'i, İshak'ı ve İsmail'i hatırla, onlara kendin üzerine and ettin ve onlara dedin: Zürriyetinizi göklerin yıldızları gibi çoğaltacağım ve hakkında söylediğim bütün bu diyarı sizin zürriyetinize vereceğim ve onu ebediyen miras

alacaklar. Ve Rab kavmine edeceğını söylediği kötülüğe nadim oldu. Ve Musa döndü ve şehadetin iki levhası elinde olarak dağdan indi; levhaların iki tarafı yazılı idi; bir yüzü ve öbür yüzü yazılı idi. Ve levhalar Allah'ın işi idiler ve levhalar üzerine oyulmuş yazı, Allah'ın yazısı idi. Ve bağıştıkları zaman kavmin sesini Yeşu işitti ve Musa'ya dedi: Ordugâhta cenk sesi var. Ve o dedi: Yenenlerin bağırış sesi değil, yenilenlerin de bağırış sesi değil; ancak terennüm edenlerin sesini işitiyorum. Ve vaki oldu ki, ordugâha yaklaşıncaya buzağıyı ve oyunlarını gördü ve Musa'nın öfkesi alevlendi ve elinden levhaları attı ve dağın eteğinde onları kırdı. Ve yaptıkları buzağıyı aldı ve ateşte yaktı ve toz oluncaya kadar ezdi ve suyun yüzüne saçıp İsrailoğulları'na içirdi. Ve Musa Harun'a dedi. Bu kavim sana ne yaptı ki, onun üzerine büyük suç getirdin? Ve Harun dedi: Efendimin öfkesi alevlenmesin; kavmi sen bilirsin, o kötülüğe âmadedir. Çünkü bana dediler: Bizim için önümüzden gidecek ilah yap; çünkü Musa'ya, Mısır diyarından bizi çıkaran bu adama ne oldu bilmiyoruz. Ve onlara dedim: Kimlerde altın varsa kırıp çıkarsınlar; ve bana verdiler ve onu ateşe attım ve şu buzağı çıktı. Ve Musa kavmin dizginsiz olduğunu gördü. (Çünkü Harun onu düşmanlarına eğlence olmak üzere, dizginsiz bırakmıştı). Ve Musa ordugâhın kapısında durup dedi: Rab tarafında olan bana gelsin: Ve bütün Levi oğulları onun yanına toplandılar. Ve onlara dedi: İsrail'in Allah'ı Rab şöyle diyor: Herkes kılıcını beline kuşansın ve ordugâhta kapıdan kapıya dolaşsın ve herkes kendi kardeşini ve herkes kendi arkadaşını ve herkes kendi komşusunu öldürsün. Ve Levi oğulları Musa'nın söylediği gibi yaptılar ve o gün kavimden üç bin adam kadar düştü. Ve Musa dedi: Bugün size bereket versin diye kendinizi Rabbe tahsis edin, çünkü herkes oğluna karşı ve kardeşine karşı kalktı. Ve ertesi gün vaki oldu ki, Musa kavme dedi: Siz büyük suç yaptınız; şimdi ben Rabbin önüne çıkacağım; belki suçunuz için kefaret ederim. Ve Musa Rabbe döndü ve dedi: Ah, bu kavim büyük suç ettiler ve kendilerine altın ilahlar yaptılar. Ve şimdi eğer suçlarını bağışlarsan- yoksa niyaz ederim, yazdığın kitabından beni sil. Ve Rab Musa'ya dedi: Bana karşı kim suç işledi ise kitabımdan onu sileceğim. Ve şimdi git, kavmi sana söylediğim yere götür; işte, meleğim senin önünde yürüyecek; fakat onları aradığım günde suçlarını üzerinden arayacağım. Ve Rab kavmi vurdu, çünkü Harun'un yaptığı buzağıya taptılar" (Bk. Çıkış: 32:1-35).²

Şimdi de aynı olayın anlatıldığı Kur'an-ı Kerim'in Tâhâ sûresindeki ilgili ayetlere bakmakta yarar vardır:

² *Kitabı Mukaddes*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1981, Çıkış, 32/ 1-35 (Son cümle yeni çevirilerde şöyle ifade edilmektedir: "Rab halkı cezalandırdı. Çünkü Harun'a buzağı yaptırmışlardı". Bk. *Kutsal Kitap*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2001). (Bilindiği üzere Çıkış Kitabı, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışıyla ilgilidir. Bu kitapta Mısır'daki kölelik hayatı, Musa'nın doğuşu, peygamberlikle görevlendirilmesi, Sina'da vahiy gelmesi, On Emir'in verilmesi, "Altın Buzağı"ya tapılması ve Ahit Sandığı'nın yapılması gibi konular anlatılır).

b) Kur'an'da Geçen Şekliyle Altın Buzağı Kıssası

"Hem seni kavminden daha çabuk gelmeye sevkeden nedir, ey Musa? Musa: Onlar, benim izimin üzerindeler ve ben, hoşnut olası diye, sana gelmekte acele ettim ey Rabbim! dedi. Allah: Ama Biz, senin ardından kavmini fitneye düşürdük ve Samiri onları saptırdı, buyurdu. Musa, öfkeli ve üzüntülü olarak hemen kavmine döndü: 'Ey kavmim, Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? Zaman mı uzadı, yoksa başınıza Rabbinizden bir gazap inmesini arzu ettiniz de mi bana verdiğiniz sözü tutmadınız?' dedi. Onlar: Biz, sana verdiğimiz sözden, kendiliğimizden caymadık. Fakat biz, o kavmin zînet eşyasından bir takım ağırlıklar yüklenmiştik. Onları ateşe attık; Samiri de attı. Derken onlara, böğürmesi olan bir dana heykeli çıkarıldı. Bunun üzerine: İşte bu, sizin ilahınız ve Musa'nın ilahıdır; fakat o, bunu unuttu, dediler. Şu gerçeği görmüyorlar mıydı ki, o onlara bir sözle karşılık veremiyor ve kendilerine ne bir zarar ne de bir yarar sağlayabiliyordu. And olsun ki, önceden Harun onlara: Ey kavmim, siz bununla yalnızca bir fitneye tutuldunuz ve doğrusu sizin Rabbiniz esirgemesi çok Allah'tır; gelin bana uyun ve emrime itaat edin! demişti. Onlar: Biz Musa bize dönünceye kadar onun başında durmaktan asla ayrılmayacağız! dediler. Musa: Ey Harun, sana ne engel oldu bunların sapıklığa düştüklerini gördüğün zaman, peşimden gelmedin. Benim emrime isyan mı ettin? dedi. Harun: Ey anamın oğlu, sakalımı ve başımı tutma! Emin ol ki, dediğime bakmadın da İsrail oğulları arasına ayrılık düşürdün, dersin diye korktum, dedi. Musa: Ya senin derdin ne ey Samiri? dedi. Samiri: Ben onların görmediklerini gördüm de Resülün izinden bir avuç toprak avuçlayıp attım, nefsim bana böyle hoş gösterdi, dedi. Musa: Haydi, defol! Çünkü senin cezan, hayat boyunca Bana dokunmayın! demendir; ayrıca senin asla kurtulamayacağın bir ceza daha var. O başını bekleyip durduğun tanrıya da bak! Onu mutlaka yakacağız da yakacağız. Sonra da onu kül edip muhakkak denize dökeceğiz!" (Tâhâ: 83-97).³

c) Eski Ahit ile Kur'an İki Kıssanın Karşılaştırılması

Tevrat'taki metin ile Kur'an ayetlerinin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan en önemli fark Altın Buzağı'yı yapanın Samiri mi, yoksa Harun mu olduğudur? Tevrat Altın Buzağı'yı yapan kişi olarak Harun'u iki yerde zikretmekle bu konuda şüphe bırakmamaktadır. Bunlardan birincisi hatırlanacak olursa şöyle idi: "Ve Harun onlara dedi: Karılarınızın, oğullarınızın ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri kırıp çıkarın ve onları bana getirin. Ve bütün kavim kendi kulaklarındaki altın küpeleri kırıp çıkardılar ve onları Harun'a getirdiler. Ve onu ellerinden aldı ve oymacı

³ Makalemizde kullandığımız ayetler için <http://www.kuran.gen.tr/> adresindeki Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın mealini tercih ettik.

aletiyle ona biçim verdi ve onu dökme bir buzağı yaptı". Altın Buzağı'yı Harun'un yaptığıni pekiştiren ikinci yerde, kendisine bunu niçin yaptığıni soran Musa'ya cevaben Harun diyor ki: "Ve Musa Harun'a dedi. Bu kavim sana ne yaptı ki, onun üzerine büyük suç getirdin? Ve Harun dedi: Efendimin öfkesi alevlenmesin; kavmi sen bilirsin, o kötülüğe âmadedir. Çünkü bana dediler: Bizim için önümüzden gidecek ilah yap; çünkü Musa'ya, Mısır diyarından bizi çıkaran bu adama ne oldu bilmiyoruz. Ve onlara dedim: Kimlerde altın varsa kırıp çıkarınsınlar; ve bana verdiler ve onu ateşe attım ve şu buzağı çıktı".

Buna karşılık Kur'an Altın Buzağı'yı Harun'un değil, Samiri'nin yaptığıni yukarıda verdiğimiz ayetlerin üç ayrı yerinde söylemektedir. Birincisinde Allah Musa'ya şöyle demektedir: "Allah: Ama Biz, senin ardından kavmini fitneye düşürdük ve Samiri onları saptırdı, buyurdu". İkincisinde Buzağı'yı yapma işlemi anlatılmaktadır. "Fakat biz, o kavmin zinet eşyasından bir takım ağırlıklar yüklenmiştik. Onları ateşe attık; Samiri de attı. Derken onlara, bögürmesi olan bir dana heykeli çıkardı". Samiri'nin zikredildiği üçüncü ayet ise, Musa'nın ona sorduğunda yaptığıni itiraf ettiği yerdir: "Musa: 'Ya senin derdin ne ey Samiri?' dedi. Samiri: 'Ben onların görmediklerini gördüm de Resülün izinden bir avuç toprak avuçlayıp attım, nefsim bana böyle hoş gösterdi, dedi".

Diğer taraftan Kur'an, Harun'un suçsuz olduğunda ısrar etmekte ve onun kavmin buzağıya tapınmasına karşı çıktığını vurgulamaktadır. "And olsun ki, önceden Harun onlara: 'Ey kavmim, siz bununla yalnızca bir fitneye tutulduunuz ve doğrusu sizin Rabbiniz esirgemesi çok Allah'tır; gelin bana uyun ve emrime itaat edin!' demiştir".

Görüldüğü üzere Tevrat'taki anlatımın tersine Kur'an Hz. Harun'u Altın Buzağı'yı yapmak ve ona tapmak eylemine fiilen katılmış olarak suçlamaz; onun tek suçu -iyi niyetli de olsa- aralarında ayrılık doğmasından korkarak halkın putperest eylemi karşısında pasif ve sessiz kalmasıdır (Esed, 2000: 302).

Her iki metne baktığımızda dikkatimizi çeken diğer bir husus ise, Tevrat'ta Samiri adına hiç rastlanmamasıdır. Gerçi Kur'an'da zikredilen Samiri ile Tevrat'taki Harun'un aynı kişiler olduğuna dair bazı görüşler de yok değildir. Bu meydana Samiri'nin asıl isminin Harun olduğu, fakat daha sonraki dönemlerde karıştırıldığı yönünde iddialara rastlanmaktadır (Bk. Sayı, 1992: 216-220). Kur'an'da konuyla ilgili üç ayrı şahsın; yani Hz. Musa, Hz. Harun ve Samiri'nin adlarının geçmesi, Tevrat'ta sadece Hz. Musa ve Hz. Harun'un adlarının anılması ve Samiri'ye hiçbir şekilde temas edilmemesi gerçekten dikkat çekicidir. Bu çerçevede düşünüldüğünde Tevrat'ta geçen Harun'un Samiri ile aynı kişi olması Kur'an ayetlerine bakıldığında çok sağlam esaslara dayanmayan bir görüş olarak görünmektedir.

Burada oryantalist bir mantıkla; *Kur'an metni Tevrat'tan esinlenilerek bir insan tarafından yazılmıştır!* şeklinde düşünülebilir. Ancak, o zaman, Kur'an'da geçen Samiri figürünün nereden çıktığı ve fonksiyonunun ne olduğu sorunu/sorusu cevapsız kalmaktadır. Ayrıca yeni ortaya çıkmış olan bir din, yani İslam Dini ve onun kitabı Kur'an, durup dururken kendisiyle mücadele halinde olduğu bir dinin, yani Yahudilik'in önceden beri bilinen sembol şahsiyetlerini kullanmakla ne elde edebilir ki? Buradaki sembol şahsiyetlerden kastımız Musa ve Harun gibi peygamberlerdir. Eğer, Kur'an'ın bunları zikretmesinin sebebi olarak, Yahudiler'e

iyi niyet mesajı göndermek hedeflenmiş olsaydı, bu durumda "Kur'an niçin Yahudiler'in hiç duymadıkları ve bilmedikleri Samiri'yi zikrederek bu iyi niyete gölge düşürsün?" sorusu akla gelmektedir.

Öyleyse *Altın Buzağı* kıssası ile ilgili olarak Kur'an'daki metnin doğru ve gerçek olduğuna karar kılmamız daha mantıklı görünmektedir. Elbette bu görüşümüzü pekiştiren kesin-bilimsel maddi bir kanıtımız bulunmamaktadır. Ancak şunu unutmamak gerekir ki, hem Tevrat hem de Kur'an Hz. Harun'un, risalet görevinde Hz. Musa'ya yardımcı olarak gönderilmiş bir peygamber olduğunda mütteftiktir. Bu çerçevede düşünüldüğünde, bir elçinin veya nebinin hidayete erdirmek için yardımcı olması gerektiği kavmini şirke bulaştırması, Allah'ın yerine başkasına kulluğa teşvik etmesi akla ve vicdana uygun düşmemektedir. Bu arada, imanı sapasağlam bir dereceye ulaşmamış bir kişiyi peygamber olarak seçmesi, Allah'ın şanına nasıl yakışır? Tabii burada Tevrat'ın veya Yahudiliğin Tanrı ve Peygamberlik anlayışı hakkında birçok şeyler söylenebilir. Ancak biz bu tartışmalara girmeden şu kadarını hatırlatmakla yetiniyoruz. Kur'an metnine göre Altın Buzağı karşısında Hz. Harun'un takındığı tavır, peygamberane bir tavidir. Buna göre, Buzağı'ya değil Allah'a tapmaları hususunda İsrailoğulları'nı uyarma görevini derhal yerine getirmiş lakin onlara engel olamamıştır.

Asıl konumuza tekrar dönecek olursak, Yüce Allah'ın, kavminden acele ile ayrılmasından dolayı Hz. Musa'yı kınadığını görüyoruz. Elbette Hz. Musa daha Mısır'dan yeni çıkmış ve yolda olan bir kavmin içerisinde, onların imanlarının pekişmesi ve istikrar bulmaları için daha uzun bir süre kalmalıydı. Yine Kur'an bu olayın Yahudiler için bir "fitne", "imtihan" veya "tecrübe" olduğunu söylemektedir. Allah onları bir imtihana tabi tutmuş ve onlar da bunda başarısızlığa uğramışlardır. Tevrat metninde ise bu olayın bir imtihan olduğuna dair en küçük bir ipucu bile yoktur. Tevrat Yahudiler'in Buzağı'yı istemelerinin sebebi olarak Musa'nın uzun süre kendilerinden ayrı kalmasını göstermektedir.

Kur'an Altın Buzağı'nın hammaddesi olan altınların Mısırlılar'dan alındığını zikretmektedir. Tevrat buna "*burada*" değinmemekte ve Buzağı'nın altınlarının, kavmin küpeleri ve altınları olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte Tevrat Mısırlılar'ın altınlarının çalınmasını inkar etmemekte ve hatta "*başka bir yerde*" bunun Musa'nın bilgisi ve emri dahilinde yapıldığını bile ifade etmektedir. "*Ve İsrailoğulları Musa'nın sözüne göre yaptılar ve Mısırlılar'dan gümüş şeyler ve altın şeyler ve esvap istediler. Ve Rab Mısırlılar'ın gözünde kavme lütuf verdi ve istediklerini verdiler. Ve Mısırlıları soydular*" (Çıkış: 12:35-36).

Son olarak şunu tekrar vurgulamak istiyoruz. Tevrat olayların tarihçiler tarafından kayda geçirilmesini isterken, Kur'an tarihi olayları ancak ibret alınması gereken hadiseler veya önemli bir mesaj yüklü olduğu zaman anmakta ve bu konuda ayrıntılara girmemektedir. Bir anlamda Kur'an tarihi olaylardan sadece hidayet unsuru ve ibret vesikası olacak kadarını nakletmektedir. Zira Kur'an Tevrat gibi İsrailoğulları'nın tarih kitabı niteliğinde değildir.

d) Tevrat Hakkında Bazı Mülahazalar

Bütün bunları söylerken biz Tevrat'ın tamamen tahrif edildiğini veya baştan başa değiştirilmiş hükümsüz bir kitap olduğunu göstermek niyeti ve amacında değiliz. "Zaten Kur'an'da Tevrat'ın Yahudiler tarafından lafzen değiştirildiği açıkça belirtilmemektedir. Kur'an'da, onların "kitab"ı tahrif ettikleri, kelimelerin

yerini değiştirdikleri bildirilmektedir" (Adam, 1996: s.170). Bu çerçevede Müslümanlar ilahi bir kitap olarak ona saygı ve inançla yaklaşmaktadırlar. Bizim burada vurgulamak istediğimiz Tevrat'ın inzali ve yazılması ile Kur'an'ın inzali ve yazılması arasında temel bir farkın olduğu gerçeğidir. Bunu Tevrat nüshalarını kıarak parçalayan Musa (Bk. Çıkış: 32:19) örneğinde daha iyi anlamak mümkündür. Ayrıca konuyla ilgili bütün araştırmalar gösteriyor ve araştırmacılar da biliyorlar ki, Tevrat tarih boyunca birçok badirelerden geçmiş ve çok zor şartlarda bir dilden diğerine defalarca tercüme yapılmış bir kitaptır. "Modern bazı bilginler şimdiki Beş Kitabın metinlerinin üç ana kaynak veya gelenekten geldiği düşüncesindedirler: 1) Yahvist, 2) Elohist, 3) Ruhban metinleri. Ancak belirtilmelidir ki, bunların dışında birkaç kaynak daha ilave edilmektedir. Tora metinlerindeki çelişki ve tutarsızlıklar, birbiriyle uyuşmayan tekrarlar, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve böylece, önce Tanrı'nın adını Yahve, daha sonra da Elohim olarak zikreden iki ayrı kaynak belirlenmiştir... Tora, yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılır. Yazılı Tora, Yahudilere göre, Yahve'nin Sina Dağında Musa'ya vahyettiği kitaptır. Sözlü Tora ise, yazılı Tora'nın açıklaması olarak nesilden nesile intikal eden ve Yahudilerce o olmaksızın yazılı Tora'nın anlaşılmasının mümkün olamayacağı kabul edilen Talmud'dur" (Tümer-Küçük, 1997: 222; Freud, 1976: 45-51).

B. Adam, "*Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*" adlı makalesinde konuyla ilgili geniş bilgi vermektedir. "Tevrat'ın m.ö. 3. asır ile m.s. 4. asırda geçerli olan klasik birçok dilde tercümesi yapılmıştır. Bu tercümelemlerin çoğu tarih içinde kaybolup gitmiş, ancak bazıları bugüne ulaşabilmiştir. Bunların en meşhurları, Yunanca "Septuagint", Aramca "Targum", Süryanice "Peshitta" ve Latince "Vulgate"dir" (Adam, 2001: 16 vd).

Böyle bir tarihi geçmişe sahip ve birçok badireler atlattığı bir kitabın aslından/orijinalinden bazı gerçekleri kaybetmiş veya onlardan biraz uzaklaşmış, önemli konularda olmasa bile ayrıntılarda bazı sapmalara uğramış olması mümkün ve muhtemeldir (Bu konuda geniş bilgi için bk. Gündüz, 1998). Gerçi Yahudilerin Tevrat'ı koruyup kollamadaki ihtimamları bilinmektedir. Şu var ki, insanın gücü ve kudreti ancak bir yere kadardır. Nitekim Hayrullah Örs tercüme ve yanlış anlama ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: "Dağdan indiği sırada Musa'nın yüzünün derisi parlamaktadır, İsrailoğulları bundan korkar; Musa sözlerini bitirdikten sonra yüzüne peçe örter ve bunu sadece Yahve'nin evi olan çadıra girdiği zaman açar. Tevrat'ın bu kısmının Latince'ye çevirisinde yapılan bir yanlış yüzünden, Musa'nın başının parladiği yerine, "*Boynuzlandığı*" inancı doğmuş, bu da Mikelanj'in ünlü "Musa" heykelinin bile boynuzlu olmasına yol açmıştır" (Örs, 1966: 123).

Tevrat'ın Musa tarafından yazılmış olamayacağını söyleyen Voltaire, eğer yazmış olsaydı Yahudilerin ona şu şekilde cevap vermeleri gerektiğini ironik bir dille ifade etmektedir: "Hele altın dana için neler söylemezler, neler etmezlerdi? 'Nasıl dağda Tanrı ile beraberken kardeşinizin babalarımız için bir dana yaptığını bize anlatmaya cesaret ediyorsunuz? Siz kimi zaman Tanrı ile yüz yüze konuştuğunuzu, kimi zaman da onu ancak arkadan görebildiğinizi söylüyorsunuz? Ama ne de olsa, sonunda bu Tanrı ile beraberdiniz, bu sırada kardeşiniz bir tek gün içinde, altın bir dana döküp bize atıyor, hem de ona tapalım diye; siz ise, alçak kardeşinizi cezalandıracağınız yerde, onu bize ruhanî başkan yapıyorsunuz. Levililerinize de kendi ümmetinizden yirmi üç bin kişiyi boğazlamalarını buyuru-

yorsunuz! Babalarımız böyle bir şeye hiç katlanırlar mıydı? Kanlı rahipler tarafından kılıçtan geçirilmelerine göz yumarlar mıydı? Bu inanılmaz cinayetlerden memnun kalmayarak, peşiniz sıra gelen zavallılardan biri Medyen'li bir kadınla yattı diye, yirmi dört binini daha öldürttüğünüzü söylüyorsunuz, oysa siz de Medyen'li bir kadını nikahlamıştınız; sonra da bütün insanların en acımalısı olduğunuzu ekliyorsunuz! Acıma duygunuzu birkaç kez daha bu biçimde gösterseydiniz kimse sağ kalmayacaktı" (Voltaire, 1995: 236-237).

e) Eski Ahit'te Diğer Altın Buzağı Motifleri

Altın Buzağı, Tevrat'ta sadece Musa ve Harun'la ilgili olarak değil; Eski Ahit'in Krallar bölümünde de Tevrat'takine benzer şekilde ve fonksiyonda tekrarlanmakta ve iki altın buzağı İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkarırlar olarak takdim edilmektedir. Şöyle ki, "Kral danışmanlarına danıştıktan sonra, iki altın buzağı yaptırıp halkına, tapınmak için artık Yerus'lim'e gitmenize gerek yok, dedi, ey İsrail halkı işte sizi Mısır'dan çıkaran ilahlarınız. Altın buzağılardan birini Beytel, ötekini Dan kentine yerleştirdi" (I. Krallar: 12: 28-29). Bundan da anlaşıldığı kadarıyla Altın Buzağı Yahudilerin tarihinde önemli bir yer işgal etmiştir. Yahudi devletinin ikiye ayrılışından sonra da kuzeydeki kabilelerin büyük bayramda Kudüs'e gitmelerini önlemek için, Kudüs'ü yöneten Kral Rehoboam'a isyan etmiş olan Kral Yeroboam, yeni bir ibadet şekli geliştirmek için, eski iki kutsal yer olan Beytel ve Dan şehrine altından iki tosun heykeli koyar, halka bunlara tapınmalarını söyler ve bu tapınaklara da Levi oğullarından olmayan rahipler tayin eder (Örs, 1966: 119; Basalel, 2001: 61). Bu ifadeler yukarıda temas ettiğimiz Yahudi dinî metinlerinde gizli ve/ya açık siyasî söylemin var olduğu düşüncesini pekiştirmektedir.

İsrailoğulları'nın peygamberlerinden Hoşea'nın da Altın Buzağı'dan şairane cümlelerle bahsetmekte olduğunu da hatırlatmak yerinde olacaktır. Şöyle ki; "Ey Samiriye, atın altın buzağı putunuzu, Öfkem alevleniyor size karşı! Hiç mi temiz olamayacaksınız? Çünkü bu İsrail'in işidir. O buzağıyı bir usta yaptı, Tanrı değildir o. Samiriye'nin buzağı putu parçalanacak" (Hoşea: 8: 5-6).

Son olarak belki ayrıntı olarak algılanabilecek bir hususa dikkat çekmek istiyoruz. Tevrat'ta veya Kur'an'da doğrudan "Altın Buzağı" tabirine rastlanmamaktadır. Kavimden/Mısırlılar'dan toplanan altın küpe, bilezik, kolye gibi süs ve zinet eşyalarından dolayı Altın Buzağı denmiştir. Bunun tek istisnası en son aktardığımız I. Krallar, 12/ 28-29'daki metindir. Her iki Kutsal Kitabın da kullandığı tabir sadece "Buzağı"dır. Ancak daha sonraki tarihi metinler bunu "Altın Buzağı" şeklinde aktarmışlardır. Bununla birlikte İsrailoğulları'ndan gümüş de dahil birçok mücevherler toplanmasına rağmen "Altın Buzağı" tabirinin öne çıkması dikkat çekicidir. Bu da İsrailoğulları'nın anlayışlarında eski Mısır dininin izlerinin devam etmesiyle ve maddeye olan düşkünlükleriyle izah edilmektedir.

f) Tevrat ve Kur'an'da "Kızıl İnek" Kıssası

Hem Tevrat'ta hem de Kur'an'da geçen ve ilgi çekici bir tarzda yine Hz. Musa ve Hz. Harun'la ilgili olarak anlatılan diğer bir olay da "Kızıl İnek" kıssasıdır. Tevrat'ta olay şu şekilde anlatılmaktadır:

"Rab Musa'yla Harun'a şöyle dedi: Rabbin buyurduğu yasanın kuralı şudur: İsrailoğullarına size kusursuz, özürsüz, boyunduruk takmamış, kızıl bir inek getirmelerini söyleyin. İnek Kâhin Elazar'a verilsin; ordugahın dışına çıkarılıp onun önünde kesilecek. Kâhin Elazar parmağıyla kanından alıp yedi kez Buluşma Çadırı'nın önüne doğru serpecek.. Sonra Elazar'ın gözü önünde inek, derisi, eti, kanı ve gübresiyle birlikte yakılacak. Kâhin biraz sedir ağacı, mercanköşkotu ve kırmızı iplik alıp yanmakta olan ineğin üzerine atacak. Sonra giysilerini yıkayacak, yıkanacak. Ancak o zaman ordugaha girebilir. Ama akşama dek kirli sayılacaktır. İneği yakan kişi de giysilerini yıkayacak, yıkanacak. O da akşama dek kirli sayılacak. Temiz sayılan bir kişi ineğin külünü toplayıp ordugahın dışında temiz sayılan bir yere koyacak. İsrail topluluğu temizlenme suyu için bu külü saklayacak; bu, günahtan arınmak içindir. İneğin külünü toplayan adam giysilerini yıkayacak, akşama dek kirli sayılacak. Bu kural hem İsrailoğulları, hem de aralarında yaşayan yabancılar için kalıcı olacaktır" (Sayılar: 19:1-10).

Aynı tarihi olayın Kur'an'da geçen şekli Bakara suresinde şöyle anlatılmaktadır:

"Hani bir zamanlar Musa kavmine demişti ki Allah, size bir bakara (sığır) boğazlamanızı emrediyor. Onlar da; ayol sen bizimle eğleniyor, alay mı ediyorsun? dediler. Musa da: Böyle cahillerden biri olmaktan Allah'a sığınırım, dedi. Onlar, bizim için Rabbine dua et, her ne ise onu bize açıklasın. dediler. Musa, Rabbim buyuruyor ki, o ne pek yaşlı, ne de pek taze, ikisi arası dinç bir sığırdır, haydi emrolunduğunuz işi yapınız, dedi. Onlar, bizim için Rabbine dua et, rengi ne ise onu bize açıklasın, dediler. Musa, Rabbim buyuruyor ki, o, bakanlara sürur veren, sarı bir sığırdır, dedi. Onlar, bizim için Rabbine dua et, o nedir bize iyice açıklasın, çünkü o bize biraz karışık geldi, bununla beraber Allah dilerse onu elbette buluruz, dediler. Musa, Rabbim buyuruyor ki o, ne çifte koşulup tarla süren, ne de ekin sulayan, ne de salma gezen ve hiç alacası olmayan bir sığırdır. Onlar da: İşte tam şimdi gerçeği ortaya koydun. dediler. Nihayet onu bulup boğazladılar. Az kaldı yapmayacaklardı. Hani bir zamanlar siz bir adam öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmış ve onu üstünüzden atmıştınız, halbuki Allah, saklamış olduğunuzu açığa çıkaracaktı. İşte bundan dolayı, o sığırın bir parçası ile o ölüye vurun, dedik. Allah ölüleri işte böyle diriltir ve size âyetlerini gösterir, belki aklınızı başınıza toplarsınız. Sonra bunun arkasından yine kalpleriniz katılaştı, şimdi de taş gibi, ya da taştan da beter hale geldi. Çünkü taşlardan öylesi var ki; içinden nehirler kayıyor, yine öylesi var ki, çatlıyor da bağrından sular fışkırıyor, öylesi de var ki, Allah korkusundan yerlerde yuvarlanıyor... Ve sizin neler yaptığınızdan Allah gafil değildir. Şimdi bunların, size hemen inanacaklarını ümit mi ediyorsunuz? Halbuki bunlardan bir grup vardı ki, Allah'ın kelâmını işitirdi de sonra ona akılları yattığı halde bile bile onu tahrif ederlerdi. Üstelik iman edenlere rastladıklarında inandık derler, birbirleriyle başbaşa kaldıkları zaman, Rabbinizin huzurunda aleyhinize delil olarak kullansınlar diye mi tutup Allah'ın size açıkladığı gerçekleri onlara da söylüyorsunuz? Hiç aklınız yok mu be? derlerdi" (Bakara: 67-76).

Tevrat'a göre emir Musa ile Harun'a birlikte verilmekte ve ineği kesme işlemi Elazar adındaki bir kahinin nezaretinde gerçekleştirilmektedir. Boğazlanan

hayvanın erz ağacı ve zufa otu eşliğinde yakılması ve bir tütsü haline getirilmesi, o dönemdeki Yahudilerin Tanrı anlayışı için bir ipucu vermektedir. Takdimenin kanının sağa sola serpilmesi ise kanın gizli ve koruyucu gücünü sembolize etmektedir. Hayvanı kesen, yakan veya külüne dokunanlar bir gün süreyle -akşama kadar- murdar sayılmakta ve temizlik su ile yapılmaktadır. Son olarak Tevrat'ta anlatılan hikayede Tanrı inancı ve anlayışı üzerinde durulmamakta, Tevrat ineğin bir "suç takdimesi" yani günahlara kefarete olarak kesildiğini ima etmekle beraber, bu suçun ne olduğuna değinmemektedir. Ancak bu kıssanın daha iyi anlaşılması için Tesniye'de geçen Musa Yasası ile ilgili şu hükümleri göz önünde bulundurmanın yararlı olacağını düşünüyoruz.

"Allah'ın Rabbin mülk edinmek için sana vermekte olduğu diyarda, kırdı düşmüş ve kimin tarafından vurulduğu bilinmeyen öldürülmüş bir adam bulunursa, o zaman senin ihtiyarların ve hâkimlerin çıkacaklar ve öldürülmüş adamın etrafında olan şehirlere uzaklığını ölçecekler ve vaki olacak ki, öldürülmüş adama en yakın olan şehrin ihtiyarları sığırlardan, çalıştırılmamış ve boyunduruk taşımamış genç bir inek alacaklar ve şehrin ihtiyarları ineği, sürülmemiş ve ekilmemiş bir yer olan, akan bir vadiye indirecekler ve orada, vadide ineğin boynunu kıracaklar. Ve Levi oğulları, kâhinler yaklaşacaklar; çünkü Allah'ın Rab kendisine hizmet etmek için ve Rabbin ismiyle mübarek kılmak için onları seçti; her davada ve her döğüşte onların sözüne göre olacaktır. Ve o şehrin bütün ihtiyarları, öldürülmüş adama en yakın olanlar, vadide boynu kırılmış olan ineğin üzerinde ellerini yıkıyacaklar ve cevap verip diyecekler: Ellerimiz bu kanı dökmedi ve gözlerimiz onu görmedi. Kurtardığın kavmin İsraille bağışla, Ya Rab, kavmin İsrail arasında suçsuz kan bırakma. Ve kan onlara bağışlanacaktır. Ve Rabbin gözünde doğru olanı yaptığın zaman suçsuz kanı aranızdan kaldırılacaktır" (Tesniye: 21: 1-9).

Aynı olayı anlatırken Kur'an, Tevrat'taki gibi ayrıntılara girmeden kıssanın özüne vurgu yapmaktadır. En önemli iki farktan birincisi, ineği kesme emrinin sadece Musa'ya verilmesi, ikincisi ise Tevrat'ta adı geçen Elazar'ın Kur'an'da hiç anılmamasıdır. Ancak Tevrat'a göre Elazar Harun'un üçüncü oğludur (Çıkış: 6:23) ve kahinlerdendir (Sayılar: 3:4). Diğer taraftan Yahudiler'in Musa'yı gerçekten anlamamaları ve anladıkları halde bu emri yerine getirmemek için anlamamazlıktan gelmeleri veya Musa'yı alaya almaları önemli bir tutum olarak tezahür etmektedir. Nitekim Freud bu noktada şu tespiti yapmaktadır: "Musa devrindeki Yahudi kavmi böyle yüksek bir dinin icaplarına katlanabilecek seviyede değillerdir. Tıpkı bu durum sekizinci asrın Mısırlıları gibiydi. Her iki durumda da halk bu yüke tahammül edemeyip isyana kalkışır. Tevrat'taki metin bizlere Musa'nın başına böyle bir akibetin gelmiş olmasının pek de uzak bir ihtimal olmadığı durumunu ortaya atmaktadır. İssızlıktaki yolculuk sırasında Musa'nın otoritesine karşı çeşitli isyanlar meydana gelmiş ve bunlar da Yahve'nin emirleriyle çok şiddetli bir şekilde bastırılmıştır" (Freud, 1976: 52). Kur'an ineğin kesilmesine sebep olarak, Yahudiler'in bir kişiyi öldürdüğü fakat bu suçu hiç kimsenin üzerine almadığı bir olayı göstermektedir. Tevrat'ta ise buna temas edilmemektedir.

Öte yandan Yahudiler'in Musa'yı alaya almalarının sebepleri tam olarak bilinmemekle beraber onlar tarihlerinde ilk defa -geleneklerinde olmamakla birlikte- "dişi" bir hayvan (inek) kesmekle emrolunmuşlardır. Ancak onlar, baştan beri alışageldikleri erkek hayvan kesme/kurban etme emrine muhalif olan bu teklifle karşılaştıklarında Musa'yı ciddiye değil alaya almışlardır. Tevrat metninde geçen

"ineğin tapınağın dışında kesilmesi" emri de aynı şekilde geleneğe muhalif bir uygulama olarak dikkat çekicidir. Çünkü Yahudi geleneğine göre kurbanların tapınağın içinde kesilmesi gerekmektedir. Mucizevi yönü göz önünde bulundurulduğunda olayın bütün halk tarafından görülmesinin hedeflenmiş olması muhtemeldir. E.H. Yazır'a göre Musa'yı alaya almalarının sebebi Yahudilerin Mısırlılardan edindikleri ineği kutsal sayma adetleridir. Ayrıca kesilen inekle ölen kişiye dokunulması ve onun da mucizevi olarak dirilmesi hadisesi Yahudiler'in ölümden sonra tekrar dirilişe inanmamaları ve maddeye düşkünlüklerine karşı bir cevap niteliğindedir (Bk. Yazır, 1971: 376 vd).

Sonuç

Eski Ahit ve Kur'an'da geçen "Altın Buzağı" ve "Kızıl İnek" kıssalarını fenomenolojik açıdan değerlendirmeye çalıştığımız bu makalemizde her iki ilahi dinin özde ortak ve benzer, ancak ayrıntılarda farklı olduklarını gördük. Ancak Kur'an'daki bazı kıssaların Eski Ahit'le kısmen ve şeklen benzerliklerinin olması ile bunların oradan alınmış olabileceği ihtimali ve düşüncesi ayrı kategorilerde değerlendirilmesi gereken önemli bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Biz de makalemizde bunun üzerine vurgu yaptık. Zira her iki kutsal kitabın bu kıssaları anlatmaktaki amacı, anlatış üslubu, vardığı sonuç, peygamberlik anlayışı gibi hususların birbirinden çok farklı olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Kur'an'da tevhid merkezli bir tarih anlayışı vardır. Oysa Tevrat kıssalarına hakim olan tema "tanrının kavmi olan" İsrailoğullarıdır. (Gündüz, 1998). Bütün bunlardan da Kur'an kıssalarının kaynağının Eski Ahit olamayacağı sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır. Yine Tevrat, kronolojik olarak düzenlenmiş bir tarih kitabı niteliğinde iken Kur'an'da böyle bir durum söz konusu değildir. Bu kıssalardan toplumların tarihi süreç içerisinde geçirdikleri ekonomik, kültürel ve dinî anlayış değişiklikleri, tanrı, peygamberlik, mucize, bireysel ve toplumsal ahlak telakkileri hakkında ipuçları edinebiliyoruz.

Bu açıdan düşünüldüğünde her iki kutsal kitaptaki diğer kıssaların karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulması Dinler Tarihi çalışmalarına yeni bir perspektif kazandırabilir kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki (1996) "Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü", İslami araştırmalar, IX, sayı: 1-2-3-4.
- Adam, Baki (2001)Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, İstanbul: Pınar yayınları.
- Besalel, Yusuf (2001) Yahudilik Ansiklopedisi, I, İstanbul: Gözlem yayıncılık.
- Browning, W.R.F. (1996) Dictionary of the Bible, Oxford-New York: Oxford University Press.
- Driscoll, James F, (15.12.2003) "GoldenCalf", <http://www.newadvent.org/cathen/06628b.htm>
- Esed, Muhammed (2000) Kur'an Mesajı, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul: İşaret yayınları.
- Frazer, James G. (1992) Altın Dal, II, çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul: Payel yayınları.
- Freud, Sigmund (1976) Musa ve Tektanrıcılık, çev. Erol Sevil, İstanbul: Dergah yayınları.
- Gündüz, Şinasi (1998) "Kur'an Kıssalarının Kaynağı Eski Ahit mi? Yapı, Muhteva ve Kaynak Açısından Torah Kıssaları", Samsun: İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 10.

<http://www.kuran.gen.tr/>

Kitabı Mukaddes (1981) İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Kutsal Kitap (Yeni Çeviri) (2001) İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

M.H. (1997) "Ustüretü'l-Bakarati'l-Hamrâ", İbdâ', XII, Mısır: (Şubat).

Momen, Moojan (1999) The Phenomenon of Religion, England: Oxford.

Örs, Hayrullah (1966) Musa ve Yahudilik, İstanbul: Remzi kitabevi.

Sayı, Ali (1992) Hz. Musa, İstanbul: İz yayıncılık.

Tümer, Günay- Küçük, Abdurrahman (1997) Dinler Tarihi, Ankara: Ocak yayınları.

Voltaire, (1995) Felsefe Sözlüğü, II, çev. Lütfi Ay, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi (1971) Hak Dini Kur'an Dili, I, Eser neşriyat ve dağıtım.